

Platíte ještě hotově?

Nakupování na internetu má své nesporné výhody. Aby se však internetový obchod mohl rozvíjet, je třeba používat účinné elektronické platební prostředky. Ve světě se za zboží a služby na internetu platí především prostřednictvím platebních karet. Ty u nás však zatím příliš rozšířeny nejsou.

Elektronickými prostředky platíme nejenom na internetu. I dnes je nejužívanějším elektronickým platebním prostředkem elektronická platební karta, avšak vznikly i jiné elektronické platební prostředky.

Platební karta

Počátky historie platební karty spadají do poloviny 20. století. První platební karty vydala banka American Express pro své bohaté klienty; tyto karty však měly podobu dřevných štítků. Společnost MasterCard vydala první bankovní karty v roce 1967, o rok později společnost Bank Americard vydala první karty VISA. V Evropě se první bankovní karty objevily v roce 1968 a v tomto roce byly také tyto karty akceptovány u nás, a to v síti cestovní kanceláře Čedok. Od roku 1986 do roku 2002 se počet vydaných platebních karet ve světě zvýšil z 320 milionů na 3 biliony.

Jak je to u nás

První bankovní karty v tehdejší Československu byly vydány v roce 1988 Živnostenskou bankou. K jejich masovějšímu rozvoji došlo však až v polovině devadesátých let, kdy zároveň vzrůstal počet bankomatů a kdy lidé objevili, jak jednoduché a pohodlné je vybrat si peníze bez návštěvy banky. Podle údajů Sdružení bankovních karet je v současnosti v České republice přes 5 milionů vydaných platných platebních karet, takže vlastníků bankovních karet je mezi námi skutečně hodně. Co je však problém, je struktura těchto vydaných karet. Většina klientů bank totiž vlastní tzv. debetní neembosované karty, se kterými např. nakupování na internetu není možné. Tyto karty jsou určeny hlavně k nákupu zboží v obchodech s on-line terminály pro příjem karet a k výběru hotovosti v síti bankomatů. Veškeré transakce jsou strhávány okamžitě, záporný zůstatek se netoleruje, a při platbě je tedy třeba vždy ověřit, zda jsou na kontě dostatečné prostředky. Oproti tomu při platbě tzv. kreditní embosovanou kartou (to je ta s výliskem) není třeba ověřovat stav účtu nakupujícího, jelikož má bankou čerpání prostředků do určité výše zaručeno. V závěru roku 2002 bylo u nás ze všech vydaných karet pouze 22,6 % karet embosovaných, k placení na internetu v České republice bylo možné použít pouze 21,88 % ze všech karet (dohromady 1 159 000 karet) a k nakupování na světovém internetu pouze 14,09 % ze všech vydaných karet, tedy 746 tisíc karet.

Důvody

České banky jsou ve vydávání embosovaných karet stále velmi zdrženlivé. Ačkoliv se brání, že rozšiřování platebních karet naopak podporují - např. tím, že při placení kartou v obchodě není připočítáván žádný poplatek z jejich chování je patrné, že svým klientům příliš nedůvěřují a embosovanou platební kartu vydají pouze takovému zákazníkovi, u něhož mají výraznou jistotu, že karty nijak nezneužije. Banky se přitom brání, že ekonomická situace v České republice ještě není natolik zralá, aby mohly takových karet vydávat více. Dalším důvodem, proč se tyto karty natolik nerozšiřují, jsou panující obavy ze zneužití takovéto karty, a podíváme-li se na to, kdo nese rizika při zneužití karty, musíme takovýmto obavám dát zčásti za pravdu. Riziko tzv. fraudu neboli zneužití karty leží totiž z hlavní části vždy na bedrech klienta banky. Např. tzv. stoplistace (zablokování karty) je v zemích Evropské unie zdarma, zatímco u nás se za ni platí nemalé částky - zvláště pokud se jedná o kartu embosovanou.

Rizika zneužití

Na začátku tohoto století došlo ve světovém měřítku k obrovskému nárůstu prodeje provedených on-line, tedy hlavně na internetu. Posuďte sami: V roce 2001 byly uskutečněny prodeje on-line v celkové hodnotě 48,6 miliardy dolarů. V roce 2002 to ale již bylo 129,8 miliardy dolarů a pro rok 2003 je odhadováno, že za nákupy on-line utratíme dokonce 269,2 miliardy dolarů! Naprostá většina (95 % v roce 2001 a 99 % v roce 2002) nákupů byla placena kreditními kartami. Logicky by tak mělo docházet k obrovskému nárůstu zneužití platebních karet. Je tomu tak ale také ve skutečnosti? Jaká jsou hlavní

rizika při používání karet? Vedle klasického rizika ztráty nebo odcizení karty to je ještě riziko krádeže identity, kopírování karet, klonování karet, padělání karet a podvodů spojených se zasíláním karet.

Bezpečnost e-plateb

Jak se před zneužitím karty chránit? Základním pravidlem by mělo být používání pouze ověřeného softwaru a hardwaru, používání ochranného a detekčního softwaru a dodržování bezpečnostních procedur (např. zamezení zapamatování hesla a doplňování údajů ve formulářích v Internet Exploreru). Rozhodně byste se měli také přesvědčit o důvěryhodnosti obchodníka, kterému číslo své karty sdělujete, což lze provést na internetových stránkách obchodních agentur. Platby prováděné přes internet jsou pochopitelně zabezpečeny určitým druhem protokolu - dnes nejpoužívanější je tzv. SSL protokol. Protokol SET (Secure Electronic Transaction) byl vůbec první bezpečnostní protokol, avšak brzdou jeho většího rozšíření je pomalá akceptace platby.

Ostatní druhy e-plateb

Jak již bylo zmíněno, speciálně pro platby na internetu vznikly i jiné platební instrumenty, například tzv. mikroplatby neboli elektronické peněženky. Minulý čas je užít záměrně, jelikož všechny mikroplatební systémy jeden po druhém zkrachovaly. V zásadě se jedná o to, že si vytvoříte jakýsi virtuální účet, na který si převedete ze svého skutečného účtu určitý objem prostředků, ze kterých posléze můžete čerpat. První mikroplatební systém vznikl v roce 1993 ve Spojených státech a jmenoval se cash. U nás vznikl první mikroplatební systém roce 2000 a jmenoval se IlikeQ, posléze se přidaly DirectPay a Monетка. Ani jeden z nich již v dnešní době nefunguje. Hlavní vinu na tom nese vedle ekonomické nerentabilnosti také nová legislativa, konkrétně zákon č. 124/2002, o platebním styku. Legislativa by se však měla podle Ministerstva informatiky ČR v brzké době změnit a umožnit tak mikroplatbám znovu fungovat. Pravda ovšem je, že i ve Spojených státech krachoval jeden mikroplatební systém po druhém. Jedinou oblastí, kde se mikroplatby mohou udržet a být využívány, jsou on-line prodeje těch služeb, kde zákazníci chtějí zůstat pokud možno v anonymitě - tedy sexuální služby a internetová kasina.

Dalším způsobem placení na internetu mohou být platby prostřednictvím mobilního telefonu. Takovýto způsob platby se začíná rozvíjet i u nás - v těchto dnech odstartovala svůj pilotní projekt společnost T-Mobile a seznámíme vás s ním blíže v příštím čísle. V podstatě jde o to, že za služby a zboží zakoupené na internetu platíte prostřednictvím svého účtu u mobilního operátora. Platba je zabezpečena přihlašovací jménem a heslem a utracená částka je vám strhávána z vašeho kreditu (v případě předplacené karty), nebo je vám vyfakturována posléze v rámci účtu za celkové služby (v případě paušálu).

Budoucnost e-plateb

Jak již bylo řečeno, pro placení na internetu nejsou v České republice právě příznivé podmínky. Embosovaných platebních karet je mezi námi zatím velmi málo a jiné elektronické platební prostředky, jako např. mikroplatby neboli elektronické peněženky, zkrachovaly - ať už vinou zákonných podmínek nebo vinou ekonomické nerentabilnosti. Přesto je jasné, že i Češi si brzy uvědomí, že placení na internetu dobírkou nebo převodem na účet je krajně pomalé a neoperativní, a budou vytvářet na banku tlak, takže embosované platební karty budou vydávány mnohem častěji než dnes. Doufejme, že české banky opustí co nejdříve své zkosnatělé hledisko a přestanou nám platby na internetu ztěžovat.

Michaela Kadlecová, autor@chip.cz